

ПРОФИЛ

Георги Стойчев има над 18 години професионален опит като журналист и мениджър на неправителствени организации и медии. От 2005 г. е изпълнителен директор на институт „Отворено общество“ – София. От 2010 г. Георги Стойчев активно работи по създаването и поддържането на рейтинговата система на висшите училища в България. Институт „Отворено общество“ е част от консорциума, разработващ системата.

*Изпълнителният директор
на институт „Отворено общество“*

Георги Стойчев: Има незаети ниши за нови програми на висшите училища

Новото издание на рейтинговата система показва леко покачване на доходите и намаляване на безработицата сред висшистите през последната година. На какво се дължи този резултат и част от обща тенденция ли е?

- В рейтинговата система ние наблюдаваме реализацията на висшистите, завършили български висши училища през последните 5 години. Подобряването на индикаторите за реализацията на тази група висшисти на пазара на труда като цяло съвпада с общите тенденции на подобряване на икономическата среда в страната през последната година и само по себе си не е достатъчно, за да твърдим, че има сближаване на висшето образование с нуждите на работодателите. Данните обаче напълно потвърждават наблюдението, че висшистите, включително тези, завършили през последните 5 години, получават по-

високи доходи и са изложени на по-малък риск от безработица в сравнение с хората, които нямат висше образование.

”

И работодателите, и висшите училища все още не са достатъчно активни в комуникацията си с гимназистите.

“

За какво говори фактът, че 23% от завършилите нямат принос към осигурителната система на страната?

- Делът на завършилите, които нямат принос към осигурителната система, намалява в сравнение с предходната година и в това отношение, изглежда, наблюдаваме положителна тенденция. Може да се допусне, че в тази група влизат както хора, които са извън страната и се

реализират на други места по света, така и такива, които са икономически неактивни, които се намират в преходен период след завършване на образованието си и преди да започнат първата си работа, или такива, които упражняват свободни професии или са ангажирани с дейност, в която като цяло има по-слаба връзка с осигурителната система. Обикновено дялът на висшите, които нямат принос към осигурителната система, е по-висок сред завършилите направления, свързани с изкуствата или с упражняването на свободни професии, както и такива, които предполагат реализация в чужбина или са свързани с икономически дейности с изразен сезонен характер. Сам по себе си фактът, че част от завършилите напускат страната или за определен период остават икономически неактивни, не е изненадващ. Винаги ще има подобна група от хора и не е реалистично да се мисли, че дялът на завършилите висше образование, които нямат принос към осигурителната система, може да се сведе до нула.

Рейтингът отчита отлив от най-масови специалности като икономика и право за сметка на технически направления, педагогика и медицина. Това осъзнат избор на кандидат-студентите ли е и може ли да се говори за обръщане на висшето образование към нуждите на пазара на труда?

- Може да се допусне, че тенденцията за увеличаване на студентите в направления, от които работодателите имат нужда, за сметка на такива, за които през послед-

ните години се смяташе, че има неоправдана масовизация, се дължи на комбинация от фактори. Сред тях бих поставил както политиките на Министерството на образованието и науката за частично обвързване на финансирането на висшите училища с пазарната реализация на завършилите, така и наличието през последните няколко години на достъпна информация за състоянието на висшето образование и връзката му с пазара на труда. Тези фактори създават едновременно стимули и предпоставки за рационализиране на поведението и избора на кандидат-студентите и за доближаване на структурата на висшето образование до нуждите на пазара на труда. Бих искал да вярвам, че постепенно започваме да наблюдаваме един по-информиран и по-рационален избор както от страна на кандидат-студентите, така

Висшите получават по-високи доходи и са изложени на по-малък риск от безработица в сравнение с хората с по-ниско образование.

и от страна на висшите училища и на институциите, отговорни за политиката в сферата на висшето образование.

На какво се дължи огромният скок в броя на студентите по медицина през последните години?

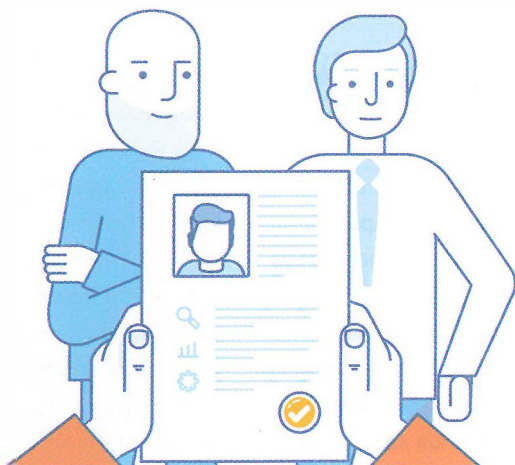
- Има три основни фактора, които обясняват този ръст. Първо, броят на чуждестранните студенти в това направление почти се уг-

воява от 2013 г. насам. Второ, наблюдаваме увеличение с около 15% и на българските студенти, които се обучават в това направление. На трето място, не бива да се пропуска и фактът, че от няколко години студенти по медицина се обучават и в Софийския университет, т.е. увеличава се броят на университетите, които подготвят студенти по медицина.

Може да се допусне, че интересът към медицинските специалности е обусловен от много добрата реализация на тези специалисти на българския пазар на труда, както и от възможностите за упражняване на медицински професии в чужбина. Ние наблюдаваме нарастване на броя на обучаваните студенти и в други направления, свързани със сектора на здравеопазването. Така например наблюдаваме над 30% увеличаване на броя на студентите в направление здравни грижи, което се дължи почти изцяло на увеличаване на броя на българските студенти в направлението.

Какво още може да бъде направено така, че бизнесът и висшите училища да се срещнат?

- Първо, усилията за обвързване на финансирането на висшите училища с реализацията на завършилите на пазара на труда трябва да продължат, както и усилията за гарантиране на възможностите за информиран избор от страна на кандидат-студентите. Мисля, че може да се направи и повече за целенасоченото информиране на учениците в гимназиален курс на обучение относно възможностите за професио- ➤

нална реализация след завършване на висше образование в България. Струва ми се, че все още и работодателите, и висшите училища не са достатъчно активни в комуникацията си с гимназистите. В това отношение сякаш наблюдаваме по-активна и по-целенасочена работа от страна на организациите, които предлагат възможности за обучение в чужбина. Ако искаме повече и по-добре подготвени младежи да продължават висшето си образование в България и да се реализират на българския пазар на труда, имаме нужда от много по-активна комуникация с гимназистите в периода, когато те решават дали, къде и в какви направления да продължат своето образование.

Рейтингът вече отчита и регионалната значимост на висшите училища. Кои фактори имат значение за ролята на висшето училище в региона - както в привличането на студенти, така и във връзката с местния бизнес?

- Данните за регионалната значимост на висшите училища показват, че по отношение на много професионални направления има силна връзка между състоянието и струк-

турата на местната икономика и възможностите на висшите училища да подготвят кадри, които да намират успешна реализация на пазара на труда. Тази връзка е особено видима в направленията, които са свързани със сектора на информационните технологии например. Подобни характеристики имат и повечето инженерни направления, които подготвят кадри предимно за

” *Има специалности в определени висши училища, които най-вероятно дългосрочно няма да могат да оцелеят.* “

частния сектор. В същото време виждаме, че състоянието на местната икономика има по-малко значение за реализацията на завършилите в професионални направления, които подготвят кадри предимно за обществения сектор, включително за секторите на здравеопазването, отбраната, образованието и т.н. В направления като медицина, здравни грижи или педагогика местоположението на университета не е от съществено значе-

ние. Тези наблюдения очертават и нишите, в които висшите училища извън столицата могат да бъдат конкурентоспособни независимо от състоянието на местната икономика в конкретния регион.

Има специалности, в които конкретното направление и висше училище оказват голямо влияние върху реализацията на завършилите. Какви насоки може да даде този извод за политиките в областта на висшето образование - както държавни, така и вътрешноуниверситетски?

- Това показва, че има потенциал за рационализиране на структурата както на висшето образование като цяло, така и на портфолиото от професионални направления и специалности, които всяко висше училище предлага. Данните в рейтинговата система могат да послужат за оценка на силните и слабите страни на конкретните висши училища и на тази основа да се планира тяхното развитие в бъдеще, включително и по отношение на броя и вида на професионалните направления, застъпени в тях. Има специалности и професионални направления в определени висши училища, които най-вероятно дългосрочно няма да могат да оцелеят и ще трябва да бъдат закрити. В същото време има незаети ниши, които ще позволят на висшите училища да разкриват нови програми, специалности и направления.

Според данните половината от висшистите през първите пет години след завършването си не работят на позиция, за която се изисква

висше образование. До какви последици води това?

- Фактът, че над половината от висшистите продължават да работят на позиции, за които не се изисква висше образование, означава, че те заемат част от работните места, на които биха могли да се реализират хора със средно или по-ниско образование. Това има две последици. От една страна, ограничава шансовете за реализация на хората със средно и по-ниско образование, защото за съответните позиции те трябва да се конкурират с хора с висше образование. От друга страна, отлага с 4-5 години излизането на пазара на труда на хората, които, въпреки че са получили висше образование, в крайна сметка се реализират на позиции, за които то не е необходимо. Тези дисбаланси говорят за наличието на разминаване между структурата на образователната система и непосредствените нужди на пазара на труда. Това обаче в дългосрочен план не е непременно нещо лошо. Ако допуснем, че висшето образование повишава гъвкавостта на хората на пазара на труда, и като имаме предвид, че през следващите десетилетия на много хора ще се налага по повече от веднъж да сменят своята професия, придобиването на допълнителна квалификация и наученото в университета може да имат положителен ефект върху дългосрочната трудова заетост, макар да нямам видима добавена стойност с оглед на непосредствените нужди на трудовия пазар. ●

Интервюто взе ЛЮБА ЙОРДАНОВА

Безработица на завършилите (%)

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ	БЕЗРАБОТИЦА*
1. Военно дело	0.09
2. Медицина	0.16
3. Фармация	0.44
4. Стоматология	0.77
5. Музикално и танцово изкуство	1.54
6. Обществено здраве	1.59
7. Театрално и филмово изкуство	1.68
8. Математика	1.90
9. Здравни грижи	1.96
10. Транспорт, корабоплаване и авиация	2.34
...	
50. Растителна защита	4.73
51. Религия и теология	4.94
52. Социални дейности	5.46
Средно за висшите училища	3.38

*Процент на официално регистрираните безработни сред завършилите направление в български висши училища през предходните 5 години по данни от НОИ и „АдминУни“

Принос към осигурителната система (%)

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ	СОЦИАЛНО ОСИГУРЕНИ*
1. Военно дело	94.70
2. Фармация	92.90
3. Теория и управление на образованието	90.40
4. Металургия	86.50
5. Обществено здраве	85.80
6. Педагогика	82.50
7. Проучване, добив и обработка на полезни изкопавателни	82.40
8. Електротехника, електроника и автоматика	81.70
9. Стоматология	81.60
10. Горско стопанство	81.30
...	
50. Транспорт, корабоплаване и авиация	63.50
51. Музикално и танцово изкуство	62.60
52. Изобразително изкуство	61.20
Средно за висшите училища	76.80

*Процент на социално осигурените лица в България сред завършилите направление в български висши училища през предходните 5 години по данни от НОИ и „АдминУни“

Източник: Рейтингова система на висшите училища в България 2016